

اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی: آواشناسی، واج‌شناسی و تغییر
آوایی^۱. ویلیام لباو^۲، شارون آش^۳، چارلز بوبرگ^۴، برلین: انتشارات موتون
دو گرویتز، ۲۰۰۶، ۳۱۸ صفحه

تهیه‌ی اطلس‌های زبانی، که نمایشگر پراکندگی جغرافیایی مشخصه‌های زبانی منطقه‌ای کوچک یا وسیع هستند، قدمتی دیرینه دارد و به قرن نوزدهم میلادی و آغاز مطالعات گویش‌شناسی سنتی در قالب جغرافیای ساختاری بازمی‌گردد. با وجود این، تهیه‌ی اطلس‌های زبانی همچنان از اهداف گویش‌شناسی جدید به شمار می‌رود، با این تفاوت که روش‌های گردآوری و تحلیل داده‌ها و شیوه‌ی تهیه‌ی اطلس‌ها دستخوش تغییرات فراوانی شده است. در مقاله‌ی حاضر ابتدا اشاره‌ای مختصر به انواع اطلس‌های زبانی می‌شود، سپس کتاب اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی (لباو، آش و بوبرگ، ۲۰۰۶) که از جمله جدیدترین آثار در این زمینه است معرفی می‌شود.

در آغاز مطالعات گویش‌شناختی، پژوهشگران با استفاده از کاغذ و مداد، و بعدها با دستگاه‌های ضبط‌صوت، تفاوت‌های گفتار ساکنان روستایی را از جنبه‌های تلفظی، ساخت دستوری و واژگان در کشورهای فرانسه، انگلستان، اسکاتلند و آمریکا ثبت کردند. گویش‌شناسان دو روش عمده را برای گردآوری داده‌ها به کار می‌گرفتند: استفاده از پرسش‌نامه‌هایی که با پست برای افراد مشخصی ارسال می‌شود و یا استفاده از پژوهشگر میدانی تعلیم‌دیده و گردآوری اطلاعات با سفر به مناطق روستایی (استارکس^۵ و مک رابی-اوتاسی^۶، ۲۰۰۱: ۲). به باور گویش‌شناسان سنتی، برای نمونه‌گیری تنها کافی است یک یا دو نفر را در نواحی مورد نظرتان پیدا کنید، که ترجیحاً مرد و مسن باشند و به خارج از ناحیه سفر نکرده باشند. با آنها مصاحبه کنید و تلفظ واژه‌های مختلف را از آنها بپرسید، به شیء بخصوصی اشاره

-
1. The Atlas of North American English: Phonetics, Phonology and Sound Change
  2. W. Labov
  3. S. Ash
  4. C. Boberg
  5. D. Starks
  6. Z. McRobbie-Utasi

کنید و از آنها بخواهید عبارات و پاره‌گفتارهای خاصی را بیان کنند (وارداف^۱، ۲۰۰۶: ۱۳۹). شعار آنها این بود: «هر چه لهجه‌دارتر و غیرمعیارتر (و حتی باستانی‌تر)، بهتر» (سمرسانی^۲، ۲۰۱۲: ۱). انتشار نتایج در قالب مجموعه‌ای از نقشه‌های زبانی^۳ یا اطلس‌های گویشی^۴ صورت می‌گرفت. جغرافی‌دانان گویشی سعی می‌کردند که مرزهای جغرافیایی توزیع یک مشخصه زبان‌شناختی خاص را با استفاده از کشیدن خطی، که مرز همگویی^۵ نامیده می‌شود، نشان دهند (وارداف، ۲۰۰۶: ۱۳۶).

چمبرز^۶ و ترادگیل^۷ (۱۹۹۸: ۲۵) نقشه‌های زبانی را به دو گروه باز نمودی (نشان‌دادن پاسخ‌های طبقه‌بندی‌شده روی نقشه از منظر جغرافیایی) و تفسیری (ارائه تعمیم‌ها و توضیحات کلی) طبقه‌بندی می‌کنند. هوشنکوشرله^۸ (۱۹۶۲) دو گونه اصلی اطلس، شامل اطلس‌های ناحیه کوچک^۹ و اطلس‌های ناحیه بزرگ^{۱۰} را معرفی می‌کند که غالباً ناحیه‌ای را، که یک زبان ملی در آن صحبت می‌شود، پوشش می‌دهند. از سوی دیگر اطلس‌های زبانی ممکن است متنی- مکانی^{۱۱} باشند، به این صورت که متنی با استفاده از خط آوانگار برای هر یک از مکان‌های مورد نظر ارائه می‌شود، مانند اطلس زبانی فرانسه و اطلس زبانی جدید ناحیه‌های فرانسه (NALF^{۱۲}). و یا نمادی- مکانی^{۱۳} باشد مانند اطلس زبانی آلمانی کوچک (KDSA^{۱۴}) که برای نمایش داده‌های زبانی، نشانه‌های هندسی، مانند خط، دایره، مثلث و غیره در مکانی خاص قرار داده می‌شوند. معمولاً در اطلس‌های جدید از این روش استفاده می‌شود (ویث^{۱۵}، ۲۰۰۶: ۵۲۱-۵۱۷) (برای مشاهده فهرستی از اطلس‌های زبانی به فهرست منابع نگاه کنید).

ارائه نرم‌افزارهای پردازش داده‌ها و تهیه نقشه، تهیه اطلس‌های گویشی با کمک رایانه را نیز ممکن کرد. اولین اطلس‌های مبتنی بر روش‌های رایانه‌ای، اطلس زبانی آلمانی کوچک و اطلس زبانی اروپا هستند (ALE) (ALE = Atlas Linguarum Europae [Atlas of the European languages]. Introduction ed. by A. Weijnen [u.a.] Assen 1975; maps ed. by Mario Alinei. Assen 1983-1990; ed. by Wolfgang Viereck. Rome 1997) هستند. هر دو نقشه در سال ۱۹۸۴ منتشر شدند (همان: ۵۳۴).

1. R. Wardhaugh	7. P. Trudgill	13. location symbol map
2. B. Szmrecsanyi	8. R. Hotzenköcherle	14. Kleiner Deutscher Sprachatlas
3. Linguistic map	9. small-area atlas	15. W. H. Veith
4. dialect atlas	10. large-area atlas	
5. isogloss	11. location text-map	
6. J. Chambers	12. Nouvel Atlas Linguistique de la France par Re'gions [New linguistic atlas of France by regions]	

اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی ...

کتاب *اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی* (ANAE)، یک نسخه چاپی با ابعاد بزرگ (۱۶ x ۱۱/۵ اینچ) (۱) دارد، که مشتمل بر ۳۱۸ صفحه، ۱۳۲ نقشه رنگی، حدود ۱۶۰ شکل و ۶۰ جدول می‌شود. یک عدد دیسک فشرده نیز همراه با کتاب ارائه می‌شود که فایل‌های مربوط به نقشه‌ها و نسخه کاملی از داده‌های پیمایش تلفنی تلسور^۱ (لباو، ۲۰۰۰؛ آش، ۲۰۰۰) را شامل می‌شود. همچنین از طریق عضویت در تارنمای این اطلس می‌توان به صورت برخط نیز به اطلاعات دسترسی پیدا کرد.^۲

این اطلس را می‌توان گزارشی از واج‌شناسی ناحیه‌ای زبان انگلیسی در آمریکا و کانادا دانست که بر مبنای داده‌های پیمایش تلفنی تلسور در بازه زمانی ۱۹۹۹-۱۹۹۲، انجام شده است و تصویری از واج‌شناسی شمال این قاره را در یک مقطع زمانی نسبتاً طولانی در اختیار قرار می‌دهد. تصویری که از گویش‌های انگلیسی ارائه شده بیشتر پویاست و نه ایستا. تمرکز اصلی این اطلس بر مکانیسم‌ها، دلایل، و نتایج تغییر زبانی است و با این هدف، گویش‌ها با توجه به تغییرات در حال رخداد و در جریان تعریف می‌شوند و نه بر مبنای تغییرات اتمام یافته.

لباو یکی از اهداف اصلی این اطلس را برقراری دوباره ارتباط بین جغرافیای گویشی و زبان‌شناسی همگانی معرفی می‌کند. در مقایسه با پژوهش‌های پیشین، در این اطلس داده‌های بیشتری ارائه شده است، به عبارتی اطلاعات بیشتری درباره تغییر و ادغام در دسترس قرار می‌گیرد. همچنین اطلاعات گسترده‌ای درباره نقش جنسیت و سن گویشوران و نیز بزرگی شهر در گسترش تغییر آوایی در آمریکای شمالی ارائه شده است. یافته‌های اطلس در بردارنده مسائل همزمانی بسیاری نیز هست مانند جایگاه واج به‌عنوان نشانه‌ای انتزاعی و واحد، وجود زیرنظام‌ها و تنظیمات سلسله‌مراتبی آنها و یکسان بودن تأثیرات هم-تولیدی.^۳

این کتاب در مجموع ۶ بخش و ۲۳ فصل دارد. طراحی اولیه و اصلی مصاحبه‌های تلفنی و تهیه نمونه گویشوران آمریکای شمالی، عمدتاً توسط آش انجام شده است که نویسنده اصلی فصل چهارم کتاب است. تحلیل آکوستیک ۴۳۹ مورد از داده‌ها توسط بوبرگ انجام شده است. وی نویسنده فصل پنجم و پانزدهم و تحلیل نیوانگلند غربی در فصل ۱۴ و ۱۶ است. یکی از

---

1. telsur
2. <http://www.atlas.mouton-content.com/>
3. co-articulation effect

یافته‌های جالب توجه فصل ۱۳، توسط اش و بوبرگ به دست آمده است. سایر بخش‌های کتاب عمدتاً توسط لبو نگارش شده است.

این اطلس بر پایه پژوهش‌های گویش‌شناسان آمریکایی از ۱۹۳۳ تا حال و به‌ویژه پژوهش کوراث^۱ و ریون^۲، در ایالت‌های ساحلی اقیانوس اطلس در آمریکا^۳ (۱۹۶۱) بنا نهاده شده است. به لحاظ روش‌شناسی، سه پژوهش در حیطه پراکندگی جغرافیایی تغییرات در حال رخداد، در تهیه این اطلس مد نظر بوده‌اند: بررسی تغییرات آوایی شبه جزیره همنسبرگت^۴ (ترادگیل، ۱۹۷۴b)، گزارش کالاری^۵ دربارهٔ افراستگی /{/ در ایلینوی شمالی (کالاری، ۱۹۷۵) و پیمایش تلفنی بیلی^۶ در تگزاس (بیلی و راس^۷، ۱۹۹۲) و اوکلاهوما (بیلی، ویکل^۸، تیلری^۹ و سند^{۱۰}، ۱۹۹۳).

این اطلس هم پرسش‌های سنتی جغرافیای گویشی و هم پرسش‌های زبان‌شناختی مربوط به دلایل و مکانیسم‌های تغییر زبان را پاسخ می‌دهد. داده‌های نظام‌مندی را از واج‌شناسی نواحی شهرنشین آمریکای شمالی به شیوه‌ای نشان می‌دهد که برای همهٔ علاقه‌مندان به این مبحث قابل استفاده است. در این اطلس سه پرسش اولیه در جغرافیای گویشی مد نظر قرار می‌گیرد:

- چند گویش انگلیسی در آمریکای شمالی داریم؟
  - این گویش‌ها چه ویژگی‌های واج‌شناختی دارند؟
  - مرزبندی‌های آنها چگونه است؟
- در این اطلس برای پرداختن به این موضوعات، مسائلی مورد توجه قرار گرفته‌اند که به حیطهٔ تغییر و تنوع زبان‌شناختی مربوطند:
- خط سیر تغییر در گویش‌های آمریکای شمالی به چه صورت است؟
  - به چه شیوه‌هایی گویش‌های آمریکای شمالی، در سطوح آوایی و واج‌شناختی، همگرایی یا واگرایی نشان می‌دهند؟
  - چگونه تغییرات در گویش‌های آمریکای شمالی، اصول کلی حاکم بر تحول نظام‌های آوایی را تأیید یا تعدیل می‌کنند؟

1. H. Kurath
2. I. MD. Raven
3. atlantic states
4. Hemnesberget
5. R. E. Callary

6. G. Baily
7. G. Ross
8. T. Wikle
9. J. Tillery
10. L. Sand

اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی ...

این کتاب مشتمل بر شش بخش است. بخش اول با عنوان مقدمه و روش‌ها، در قالب شش فصل ارائه شده است: مقدمه، نظام واژه‌های انگلیسی آمریکای شمالی، اصول تغییر و ادغام زنجیره، نمونه‌گیری و روش‌های میدانی، روش‌های تحلیل فیزیکی و ساختار مرزهای همگویی. بخش دوم با عنوان همگرایی (ادغام) و تمایزها در قالب سه فصل، به بازیابی I پس‌واکی، همگرایی (ادغام) تقریباً کامل‌شده و همگرایی‌های در حال رخداد در آمریکای شمالی می‌پردازد. بخش سوم با عنوان واژه‌های انگلیسی آمریکایی، در یک فصل، نقشه‌هایی از واژه‌های انگلیسی آمریکایی را ارائه می‌دهد. بخش چهارم، با عنوان نگاهی به گویش‌های آمریکای شمالی، سه فصل را در بر می‌گیرد و به ترتیب به مباحثی چون گویش‌های انگلیسی آمریکای شمالی، پیشین‌شدگی واژه‌های غلتانِ پسین (واژه‌های دوگانه، که عنصر دوم آن‌ها نیم‌واکه /w/ است) و پیکربندی دو واژه کوتاه می‌پردازد. بخش پنجم، با عنوان الگوهای ناحیه‌ای، در هفت فصل، نتایج به‌دست‌آمده در هفت ناحیه مورد بررسی را شامل می‌شود. بخش شش با عنوان دیدگاه‌های دیگر درباره تفاوت‌های ناحیه‌ای، در سه فصل نقشه‌های واژگانی و دستوری، آفریقایی-آمریکایی‌ها و نگاهی به یافته‌های اطلس انگلیسی آمریکای شمالی، مباحث مرتبط با این عناوین را پوشش می‌دهد. در ادامه ابتدا شیوه انجام طرح آزمایشی در گردآوری داده‌های تلسور شرح داده می‌شود و سپس شیوه تحلیل داده‌ها و کشیدن مرزهای همگویی به اختصار توصیف می‌شوند.

پیمایش تلفنی تلسور و طرح اطلس زبانی آمریکای شمالی ابتدا به صورت آزمایشی از ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۳ انجام شد و همه بخش‌های شش ایالت را پوشش می‌داد. نمونه‌گیری از جوامعی با اندازه‌های متفاوت انجام شد تا هم جنبه جغرافیایی و هم تراکم جمعیت را نشان دهد. ابتدا هفت منطقه مرکزی در نظر گرفته شد. ۴ ناحیه از این میان، کلان‌شهرهایی بودند که در سال ۱۹۹۰ جمعیتی بالای ۳۰۰/۰۰۰ (سیصد هزار) نفر داشتند. سه ناحیه دیگر برای کامل کردن پوشش جغرافیایی انتخاب شدند و هر سه جمعیتی بالای ۱۰۰/۰۰۰ (صد هزار) نفر داشتند. سایر شهرها در فواصل ۱۵۰ مایلی (حدود ۲۴۰ کیلومتر) از این چهار شهر بزرگ قرار داشتند. در هر ناحیه ۸ شهر انتخاب شدند، که دوه‌دو، به چهار محدوده جمعیتی تعلق داشتند: ۵۰/۰۰۰ تا ۲۰۰/۰۰۰ نفر؛ ۱۰/۰۰۰ تا ۵۰/۰۰۰ نفر؛ ۲۰۰۰ تا ۱۰/۰۰۰ نفر و کمتر از ۲۰۰۰ نفر. در هر شهر مرکزی دو گویشور انتخاب شدند، به استثنای شیکاگو، که تصمیم گرفته شد ۴ گویشور انتخاب شوند. در شهرهای کوچکتر هر کدام یک گویشور انتخاب شد. به این ترتیب در

طرح آزمایشی ۵۲ گویشور در ۴۱ جامعه با محدوده جمعیتی از ۲۶۰۵ تا ۶/۷۹۳/۱۳۲ نفر. در مرحله بعد، نمونه‌گیری را به ۱۵ ایالت گسترش داده‌اند (۱۹۹۴-۱۹۹۳). و در بخش سوم کل نواحی انگلیسی‌زبان آمریکای شمالی پوشش داده شده است (۱۹۹۸-۱۹۹۴). علاوه بر این در محدوده زمانی ۱۹۹۸-۱۹۹۷ با ۴۱ گویشور آفریقایی-آمریکایی، در ۱۵ شهری که جمعیت آفریقایی-آمریکایی‌شان زیاد بود، مصاحبه انجام داده‌اند.

در نهایت، برای تهیه اطلس، ۱۴۵ شهر برای نمونه‌گیری انتخاب شدند. حدود ۵۴ درصد جمعیت آمریکا در این ۴۵ ناحیه شهرنشین زندگی می‌کنند. ۳۲ مورد از این نواحی شهری، جمعیتی بالای یک میلیون و ۱۱۲ مورد، جمعیتی کمتر از یک میلیون داشتند. بنابراین، نمونه آماری پژوهش باید حداقل ۳۵۶ گویشور را در بر می‌گرفت. به همین شیوه، نمونه‌ای متشکل از ۴۰ گویشور برای کانادا فراهم شد. با هدف افزودن بر غنای مطالب، نمونه‌های بیشتری نیز گردآوری شده است و شمار نمونه‌گیری تلسور، در مجموع، به ۷۶۲ گویشور می‌رسد.

سیزده مصاحبه‌گر تلفنی، پایگاه داده‌ای متشکل از ۸۰۵ مصاحبه ضبط‌شده را تهیه کردند، که در نهایت به ۷۶۲ مصاحبه تقلیل داده شد. در تهیه اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی، بین سال‌های ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۹، گویش‌های ناحیه‌ای انگلیسی‌گفتاری در نواحی شهرنشین ایالات متحده آمریکا و کانادا مورد بررسی قرار می‌گیرند. این اولین پژوهشی است که تصویر جامعی از تلفظ و واج‌شناسی انگلیسی را در سطح قاره آمریکای شمالی فراهم می‌آورد و در زمینه‌های مختلفی چون درک و تولید، اندازه‌گیری‌های آکوستیک، بازنمود مقوله‌های واجی و صورت‌های آوایی، و نظام‌های واجی و تک‌تک واج‌ها اطلاعاتی در اختیار می‌گذارد. مهم‌تر از همه اینکه به تغییر آوایی نظام‌مند در حال رخداد می‌پردازد، که عامل تنوع فزاینده در گویش‌های ناحیه‌ای آمریکای شمالی به شمار می‌آید. این اطلس در درجه اول بر مطالعه واژه‌های تکیه‌بر انگلیسی متمرکز است که گویش‌های ناحیه‌ای را در این قاره از هم متمایز می‌کنند.

آنچه این اطلس را از سایر پژوهش‌های سنتی جغرافیای گویشی متفاوت می‌کند، شیوه نمونه‌گیری و گردآوری داده‌های آن است. این اطلس بر پایه پیمایش تلفنی تلسور تهیه شده است. در این تکنیک جدید مصاحبه تلفنی، داده‌های گردآوری شده هم به اطلاعات جمعیت‌شناختی و هم جغرافیایی حساس‌اند. در انتخاب نمونه‌ها به این موضوع توجه شده است که افرادی متعلق به گروه‌های مختلف قومی انتخاب شوند، و بنابراین انتخاب شماره‌های تلفن به صورت تصادفی نبوده است بلکه اسم‌هایی انتخاب شدند که در آن ناحیه شهرنشین، به

اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی ...

وضوح، وابستگی قومی را نشان می‌دادند. در عین حال مسئله جنسیت نیز موضوعی است که در این پژوهش مورد توجه بوده است. توزیع نمونه نهایی، به لحاظ ناحیه و جنسیت، برابری داشت ولی به لحاظ سن، زنان بین ۲۰ تا ۴۰ ساله در آن بیشتر از سایر گروه‌ها هستند، زیرا به باور تهیه‌کنندگان اطلس، این گروه بیش از سایر گروه‌ها تغییر را نشان می‌دهند. محدود بودن پژوهش به نواحی شهری شده به این معناست که هیچ‌گونه اطلاعاتی درباره روستاها و شهرهای کوچک، که در درک توسعه انگلیسی آمریکای شمالی حائز اهمیت هستند، در این اطلس گنجانده نشده است.

با در نظر داشتن تنوع و جابه‌جایی در جمعیت آمریکایی، الگوهای ناحیه‌ای شفاف و واضحی برای نمونه‌گیری تلسور در دست نبوده است. در بعضی نواحی مصاحبه‌کننده‌ها باید با تعداد زیادی از افراد صحبت می‌کردند تا فردی را پیدا کنند که بومی آن منطقه باشد. در شمال، میدلند و غرب، تمرکز جمعیت تلسور عمدتاً بر جمعیت اروپایی-آمریکایی در آمریکای شمالی بوده است، زیرا درصد کمی از جمعیت این نواحی، آفریقایی-آمریکایی و یا لاتینو هستند. برای انتخاب گویشوران، از دفاتر شماره‌تلفن‌های محلی استفاده شد. با توجه به اینکه گویشوران عمدتاً نسبت به پاسخگویی به تلفن‌های ناآشنا با احتیاط عمل می‌کنند، مصاحبه‌گرها آموزش دیده بودند تا به شیوه مشخصی فرد را دعوت به مصاحبه کنند. با سبکی آرام در صحبت کردن با حداکثر شفافیت. هدف اصلی پژوهش به شرح زیر برای گویشور توضیح داده می‌شد:

«سلام، اسم من ... است. من از دانشگاه پنسیلوانیا در فیلادلفیا زنگ می‌زنم. ما داریم پژوهشی درباره ارتباط بین مردم نواحی مختلف کشور انجام می‌دهیم و برای همین به دنبال افرادی هستیم که در نواحی مورد نظر بزرگ شده باشند و بتوانند درباره شیوه صحبت کردن مردم آن ناحیه اطلاعاتی در اختیار ما قرار دهند. شما در ... بزرگ شده‌اید؟ اگر این‌طور است، می‌شود چند دقیقه برای پاسخ دادن به پرسش‌های ما وقت بگذارید؟»

اگر گویشور ابتدا می‌خواست که درباره هدف مصاحبه بیشتر بداند، مصاحبه‌کننده این مطالب را به او می‌گفت:

«مردم در نقاط مختلف کشور، بیشتر و بیشتر با هم ارتباط پیدا می‌کنند و صحبت می‌کنند، این در شرایطی است که می‌دانیم که هرچند همه ما یک برنامه تلویزیونی را نگاه می‌کنیم، لهجه‌های محلی روز به روز بیشتر از یکدیگر متمایز می‌شوند. هدف ما این است که بدانیم مردم یک ناحیه چگونه صحبت می‌کنند و اینکه شیوه‌های محلی صحبت کردن در معرض چه تغییراتی است؟»

از آنجا که ساکنین آمریکای شمالی، به طور کلی، به وجود تفاوت‌های گویشی علاقه‌مند هستند، تعداد افرادی که حاضر به مصاحبه نبودند، در مقایسه با سایر پیمایش‌های تلفنی، بسیار کم بود. در ادامه مکالمه باز هم به شیوه‌ای از پیش تعیین شده، از گویشور اجازه ضبط مکالمه گرفته می‌شد. اگر در مواردی گویشور برای اجازه دادن تردید داشت، مصاحبه‌کننده به وی می‌گفت: «هرجا سؤالی پرسیدیم که نمی‌خواستید جواب دهید، به ما بگویید و ما از آن پرسش می‌گذریم.»

گوشه‌ای از دستورالعملِ پرکردنِ پرسش‌نامه توسط مصاحبه‌گر و برخی از پرسش‌هایی که در پرسش‌نامه گردآوری داده‌های تلسور استفاده شده‌اند، به این شرح است: بعد از روشن کردن ضبط صوت، ابتدا اطلاعات مربوط به محل سکونت و پیشینه زبانی فرد را کامل کنید و نیز سابقه سکونت فرد در نواحی مختلف با حدود زمان سکونت در هر محل، محل تولد مادر، پدر، چه زبان‌هایی در خانه صحبت می‌شده است و زبان دومی که فرد می‌داند را سؤال کنید. در ادامه درباره محل‌هایی که گویشور سفر کرده و می‌شناسد، مکالمه‌ای با وی داشته باشید، به‌عنوان مثال: تا حالا توجه کرده‌اید که شیوه صحبت کردن مردم در نواحی مختلف کشور، با شما فرق دارد؟ چه تفاوت‌هایی بیشتر توجه‌تان را جلب کرده است؟

• در بخش فهرست واژه‌ها، برخی از موضوعات به این شرح هستند: شمارش از یک تا ده، نام بردن روزهای هفته، نام بردن اقلام مختلف پوشاک. سپس، مصاحبه با پرسش‌های دیگری ادامه می‌یابد تا به موضوع استخراج متغیرهای زبان‌شناختی مورد نظر می‌رسد، مانند: چه واژه دیگری را می‌توانیم به جای طلوع خورشید استفاده کنیم. یا برای اشاره به آن زمانی از روز که تازه خورشید دارد بالا می‌آید؟ متضاد واژه خاموش چیست؟

اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی ...

- در بخش معنایی، علاوه بر جفت‌های کمینه، پرسش‌هایی مطرح می‌شود که واژه‌های مورد نظر را در بر داشته باشد البته با تأکید بر تفاوت معنایی آنها، مانند تفاوت بین *house* و *home* در انگلیسی و غیره.
- سپس واژگان و مشخصه‌های نحوی مورد نظر نیز مورد پرسش قرار می‌گیرند و در پایان، اطلاعات آماری (جمعیت‌شناختی) کامل می‌شود.

همان طور که پیش‌تر اشاره شد، از نکات جالب توجه در روش تحلیل داده‌ها، در این اطلس، تحلیلی آکوستیکی است که در فصل پنجم، زیر عنوان روش‌های تحلیل آکوستیک (فیزیکی صوت) ارائه شده و دربردارنده توضیحات جامعی درباره مشخصه‌های مورد نظر و شیوه تحلیل است. دو نوع اطلاعات درباره واژه‌ها در این اطلس مورد توجه قرار گرفته است: ۱. وجود یا عدم وجود تفاوت‌های واجی بین واژه‌ها و ۲. تعیین دقیق جایگاه تولید واژه در فضای واجی. تمام مصاحبه‌های تلسور از طریق تلفن انجام و به وسیله ابزار تقطیع سیگنال‌های تلفنی ضبط شده‌اند. مصاحبه‌های اولیه روی نوارهای آنالوگ (دو حلقه‌ای) و مصاحبه‌های بعدی روی نوارهای دیجیتال ضبط شده‌اند. تحلیل آکوستیک به طور کامل توسط برنامه «آزمایشگاه گفتاری رایانه‌ای»^۱، طراحی شده توسط کای المتریکس^۲، انجام شد.

انجام مصاحبه‌ها، به صورت تلفنی، مزیت‌های زیادی دارد، از جمله صرفه‌جویی در هزینه و وقت، ولی این مزیت‌ها، عواقبی نیز دارند. خطوط تلفن، به لحاظ فرکانس، محدودیت دارند و تنها اجازه انتقال سیگنال‌هایی با فرکانس بین ۳۰۰ تا ۳۰۰۰ هرتز را می‌دهند. به این ترتیب، کیفیت سیگنال‌های صوتی از طریق تلفن قابل مقایسه با مصاحبه رودررو، که توسط میکروفون‌هایی با کیفیت عالی ضبط می‌شود، نیست. علاوه بر این معمولاً در پس‌زمینه صداهای اضافی نیز وجود دارد. با این وجود، طیف‌نگاشت‌ها، ساختار سازه را به شیوه‌ای ارائه داده‌اند که قابل بررسی و تعبیر بوده است. برای نمایش و تحلیل نظام واژه‌ها از برنامه پلاتنیک^۳ استفاده شده، که در آزمایشگاه زبان‌شناسی دانشگاه پنسیلوانیا توسط لباو تهیه شده است.

---

1. computerized speech lab
2. K. Elemetrics
3. plotnik

اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی عمدتاً بر داده‌های واجی مبتنی است. سه متغیر ساختاری، که در تغییر زنجیره نقش دارند، مد نظر قرار گرفته‌اند: ۱. تفاوت‌هایی در فهرست واج‌ها، که ناشی از اشتقاق‌ها و ادغام‌ها هستند، ۲. تفاوت‌هایی در عضویت در یک زیرنظام، که ناشی از کوتاه‌سازی، کشیدن، حذف و اضافه‌کردنِ غلت‌ها (نیم‌واکه‌ها) هستند و ۳. تفاوت‌هایی در جایگاه واج‌ها و واج‌گونه‌ها در یک زیرنظام، که پاسخی به عدم تقارن حاصل از شماره ۲ است.

در نهایت، تحلیل‌های واج‌شناختی و آوایی، به تعیین مرزهای همگویی انجامیده است. همه متخصصان جغرافیای گویشی مشتاقانه به انتظار روش خودکاری برای کشیدن مرزهای گویشی هستند ولی تاکنون برنامه‌ای، که از کفایت لازم برخوردار باشد، ارائه نشده است. تهیه‌کنندگان اطلس زبانی انگلیسی آمریکای شمالی، تلاش‌هایی را جهت ارائه روشی نظام‌مند انجام داده‌اند: هر نقشه متشکل از نقاطی است که در یک فضای جغرافیایی دوجبهی توزیع شده‌اند و هر نقطه نشان‌دهنده نظام زبان‌شناختی یکی از گویشوران است و هر گروه از نقشه‌ها نشان‌دهنده نظام‌های زبانی جوامع زبانی هستند. ناحیه یا منطقه گویشی به وسیله مرز همگویی مشخص می‌شود، که محدوده بیرونی جوامعی که یک مشخصه زبانی مشترک دارند را تعیین می‌کند. مرزهای همگویی متشکل از مجموعه‌ای گره هستند، که به وسیله خطوط مستقیم به هم متصل می‌شوند. در این اطلس، برای کشیدن مرز همگویی، پنج مرحله به شرح زیر در نظر گرفته شده است:

۱. انتخاب مشخصه‌های زبان‌شناختی که برای طبقه‌بندی و مشخص کردن ناحیه گویشی استفاده می‌شود.
۲. تخصیص تقسیم‌بندی دوتایی آن مشخصه یا تلفیق مشخصه‌های دوتایی.
۳. کشیدن مرز همگویی برای تعیین مرز مشخصه مورد نظر.
۴. اندازه‌گیری انسجام و همگنی مرز همگویی.
۵. تکرار مراحل ۱ تا ۴ برای یافتن تعریفی از آن مشخصه، که انسجام و همگنی را به حداکثر برساند.

بررسی یافته‌های این اطلس نشان می‌دهد که ناحیه‌های گویشی حاصل از تهیه اطلس و مرزهای همگویی عموماً با ناحیه‌های جغرافیای گویشی واژگانی مطابقت دارد. یکی از معدود

اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی ...

مواردی که متفاوت از پژوهش‌های پیشین است، به موقعیت ناحیه میدلند جنوبی باز می‌گردد، که کوراث آن را در میدلند قرار داده بود. داده‌های اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی نشان می‌دهد که، دست‌کم به لحاظ واجی، این ناحیه به جنوب تعلق دارد، احتمالی که از سوی کوراث نیز مطرح شده بود. از دیگر نتایج مهم این اطلس تأیید مطالعات پیشین در حیطه جامعه‌شناسی زبان است، مبنی بر اینکه این تغییرات ادامه دارند. با توجه به اینکه گویشوران در نقاط مختلف در معرض یک رسانه عمومی قرار دارند، باور اینکه تغییرات آوایی با سرعتی بالا در حال رخداد هستند، دشوار است ولی یافته‌های این اطلس نشان می‌دهد که تنوع در گویش‌های ناحیه‌ای آمریکای شمالی نه تنها کم نشده، بلکه به مرور زمان بیشتر هم شده است.

کتاب اطلس گویشی انگلیسی آمریکای شمالی علاوه بر محتوای علمی غنی، از ویژگی‌های ساختاری جالب توجهی نیز برخوردار است، که استفاده از این اطلس را تسهیل می‌نماید. به‌عنوان مثال می‌توان به نمادهایی به شکل مربع‌های کوچکی شبیه به نقشه اشاره کرد، که در آن شماره نقشه نوشته شده است و در کنار برخی از پاراگراف‌های متن کتاب دیده می‌شود و خواننده را برای یافتن نقشه مربوط به آن پاراگراف راهنمایی می‌کند. در عین حال، در بسیاری از موارد، توضیحات ارائه‌شده در نقشه‌ها و جدول‌ها آن قدر جامع و کامل است که خواننده بدون رجوع به متن کتاب می‌تواند نقشه را درک کند. از دیگر ویژگی‌های کتاب ارائه‌داده‌هایی است فراتر از آنچه در تحلیل و نتیجه‌گیری نهایی اطلس ارائه شده است. به‌عنوان مثال در بخش ۳ فصل ۱۰، ۳۸ صفحه به نقشه‌هایی اختصاص داده شده است که سازه اول و دوم واژه‌ها را با یکدیگر مقایسه می‌کنند. اگر لب‌او و همکارانش صرفاً به مشخصه‌های مورد تحلیل در این اطلس توجه داشتند، ارائه همه این نقشه‌ها ضرورتی نداشت. اهمیت ارائه این اطلاعات به این دلیل است که چنین نقشه‌هایی انجام پژوهش‌های تکمیلی و تطبیقی بعدی را ممکن می‌نمایند.

گوردون^۱ (۲۰۰۶) ضمن اشاره به اهمیت این کتاب، به‌عنوان کتابی که، از مدت‌ها پیش از چاپ، در مجامع علمی مختلف معرفی و مورد بحث قرار گرفته است و پژوهشگران بسیاری پیش و پس از چاپ، به آن ارجاع داده‌اند، به این نکته اشاره می‌کند که این اطلس بیش از همه می‌تواند مورد توجه پژوهشگرانی قرار گیرد که به موضوع تنوع واج‌شناختی انگلیسی آمریکایی می‌پردازند. با توجه به رویکرد این اطلس در نمونه‌گیری -یعنی پوشش کل ناحیه با استفاده از تعداد کمی گویشور در هر منطقه و تمرکز بر مراکز شهرنشین- انجام پژوهش‌های عمیق‌تر دیگر

---

1. M. J. Gordon

نیز با استفاده از چارچوب این پژوهش ممکن می‌شود. به‌عنوان مثال، پژوهشگران می‌توانند گفتار شهری را با جزئیات بیشتر و نمونه‌های بیشتری از تنوع جامعه‌شناختی - زبان‌شناختی مورد بررسی قرار دهند، یا حتی می‌توانند بر الگوهای گفتاری نواحی روستایی، که بین این نواحی شهری واقع شده‌اند، تمرکز کنند. وی همچنین به این نکته اشاره می‌کند که برخی از الگوهای واج‌شناختی خاصی را، که در این اطلس به‌عنوان ویژگی یک ناحیه معرفی شده است، می‌توان زیر سؤال برد. به‌عنوان مثال، «شمال» را با توجه به الگویی از چندین مشخصه ساختاری به‌هم‌مرتبط، که رخداد بالایی در این منطقه دارند، و یا به‌طور کلی مختص این منطقه هستند، یک ناحیه گویشی در نظر می‌گیریم. ولی در برخی دیگر از تقسیم‌بندی‌های ناحیه‌ای، شواهد ارائه‌شده چندان قانع‌کننده نیستند، مانند «غرب» که به‌عنوان ناحیه‌ای تعریف شده است که در آن همگرایی واکهٔ پسین افتاده^۱ رخداد فراوان دارد و همچنین /uw/ پیشین می‌شود ولی /ow/ نمی‌شود. هردوی این ویژگی‌ها در ناحیه‌های دیگر، از جمله همسایه‌های غربی، نیز دیده می‌شوند ولی نویسندگان این بحث را مطرح کرده‌اند که پیکربندی خاصی در این تغییرات دخیل است و عدم رخداد سایر تغییرات در نواحی مجاور، مشخص کردن غرب به‌عنوان یک ناحیه مجزا را توجیه می‌کند. مهم‌تر اینکه در تحلیلشان میزان قدرت مرزهای گویشی پیشنهادشده را نیز با استفاده از محاسباتی که یکنواختی توزیع مشخصه‌های زبان‌شناختی را در یک ناحیه و دفعات رخدادشان را در خارج از آن ناحیه نشان می‌دهد، اندازه‌گیری می‌کنند. این محاسبات نشان می‌دهند که همهٔ مرزهای همگویی با مشابهی ندارند ولی متأسفانه نقشه‌هایی که این مرزهای همگویی را نشان می‌دهند، این تفاوت‌ها را منعکس نمی‌کنند.

علاوه بر این، گوردون (۲۰۰۶) معتقد است که هرچند گام‌های بسیاری برای ارتقای قابلیت استفاده از این اطلس برداشته شده است، این کتاب برای خوانندهٔ عام، که در زمینهٔ آواشناسی تخصصی ندارد، چندان قابل استفاده نیست. به‌عنوان مثال، یکی از مرزهای همگویی، که شمال را در این اطلس معین می‌کند، بر مبنای «اندازه‌گیری ED» است، که گویشورانی را مشخص می‌کند که در تلفظ آنها میانگین سازه دوم /e/ (واکهٔ واژهٔ DRESS) منهای میانگین سازه دوم /o/ (واکهٔ LOT) کمتر از ۳۷۵ هرتز است. برای درک این معیار، فرد باید از جایگاه نسبی واکه‌ها در فضای تولید و ارتباط سازه دوم به‌عنوان معیاری برای اندازه‌گیری پیشین‌بودن، و

---

1. low back merger

اطلس زبان انگلیسی آمریکای شمالی ...

حرکت این واژه‌ها در تغییر واژه‌های شهرهای شمالی، آگاه باشد، تغییری که به پسین‌شدگی /e/ و پیشین‌شدگی /o/ می‌انجامد.

با توجه به آنچه شرح داده شد، می‌توان این اطلس را از نوع تفسیری و نمادی- مکانی دانست. به لحاظ وسعت ناحیه زیر پوشش، اطلس ناحیه بزرگ به شمار می‌آید. مهم‌ترین مشخصه‌های آن، در مقایسه با اطلس‌های زبانی سنتی، شیوه انتخاب گویشوران است، به گونه‌ای که به زنان ۲۰ تا ۴۰ سال توجه ویژه‌ای نشان داده شده است. در عین حال، به جای استفاده از پرسش‌نامه‌های سنتی و حضور در محل، گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه تلفنی صورت گرفته است. از دیگر ویژگی‌های بارز این پژوهش، پرداختن به تغییرات در حال رخداد و نیز بررسی ویژگی‌های آکوستیکی در کنار ویژگی‌های تولید و ادراک واج‌ها است. در مجموع تردیدی نیست که این اطلس، هم از منظر گویش‌شناسی و هم از منظر جامعه‌شناسی زبان اثری ارزشمند به شمار می‌آید و می‌تواند الگوی پژوهش‌های مشابهی در کشورهای دیگر قرار گیرد.

آتوسا رستم‌بیک تفرشی^۱

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

منابع

- Ash, S. (2000). "Sampling strategy for the Telsur/Atlas Project". *On the Internet website, Telsur Project*, William Labov ed. http://www.ling.upenn.edu/phono_atlas/sampling.html.
- Bailey, G., Wikle, T., Tillery, J., & Sand, L. (1993). "Some patterns of linguistic diffusion". *Language variation and change*, 5(03), 359-390.
- Baily, Guy & Garry Ross (1992). "The Evolution of a vernacular". In Matti Rissanen, Ossi Ihalainen, Tertu Nevalainen, and Irma Taavistainen (eds.), *History of englishes: New Methods and Interpretations in Historical Linguistics*. Berlin/ New York: Mouton de Gruyter, 519-531.
- Callary, R. E. (1975). "Phonological change and the development of an urban dialect in Illinois". *Language in Society*, 4(02), 155-169.

---

1. atoosa.rostambeik@gmail.com

- Chambers, Jack & Trudgill, Peter (1998). *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gordon, Matthew (2006). Review of The Atlas of North American English, online. <http://linguistlist.org/issues/17/17-2299.html>
- Hotzenköcherle R. (1962). *Einführung in den Sprachatlas der deutschen Schweiz Introduction to the linguistic atlas of German Switzerland*. Francke.
- Kurath, H. and I. McDavid Jr. Raven (1961). *The pronunciation of English in the Atlantic States*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Labov, W. (2000). *The Telsur Project at the Linguistics Laboratory, University Pennsylvania*. On the Internet. http://www.ling.upenn.edu/phono_atlas/sampling.html.
- Labov, W., S. Ash and C. Boberg (2006). *The atlas of North American English: Phonetics, phonology and sound change*. Walter de Gruyter.
- Starks, D. and Z. McRobbie-Utasi (2001). "Collecting sociolinguistic data: Some typical and some not so typical approaches". *New Zealand Sociology*, 16(1), 79-92.
- Szmrecsanyi, Benedikt (2012). "Methods and objectives in contemporary dialectology". In: Ilja A. Seržant & Björn Wiemer (eds.). *Современные методы в Диалектологии. Ареал северных, северо-западных русских и белорусских говоров./ Contemporary approaches to dialectology: The area of North, Northwest Russian and Belarusian vernaculars*. http://www.benszm.net/omnibuslit/Szmrecsanyi_Contemporary_Methods.pdf.
- Trudgill, P. (1974b). "Linguistic change and diffusion: description and explanation in sociolinguistic dialect geography". *Language in Society* 3, 215-46.
- Veith, W. H. (2006). "Dialect Atlases". In Keith Brown (ed.): *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Vol. 3, 517-528.
- Wardhaugh, R. (2006). *An Introduction to Sociolinguistics*, 5th ed. Oxford: Blackwell publishing.